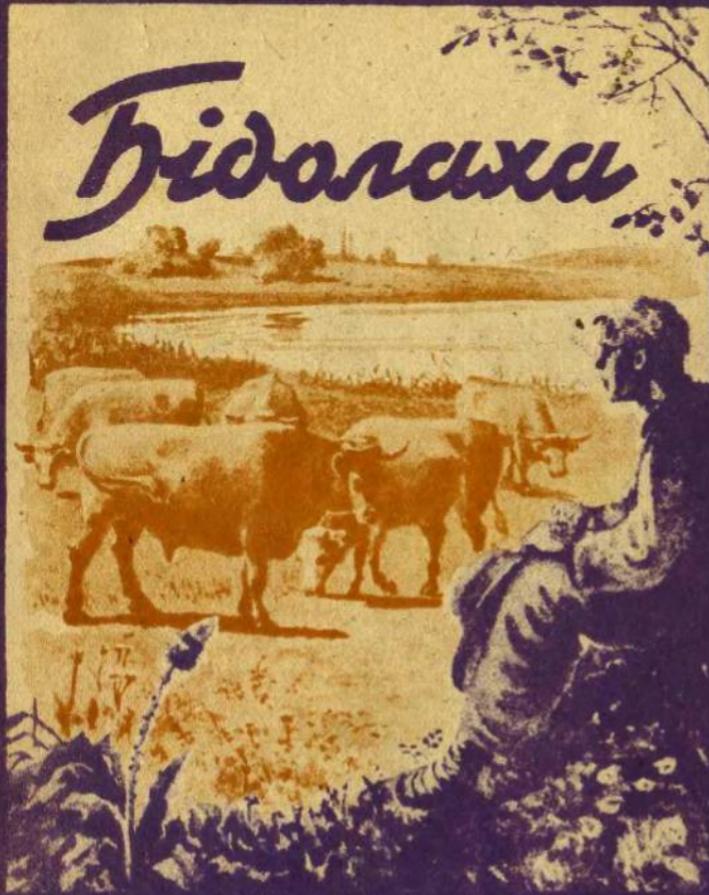

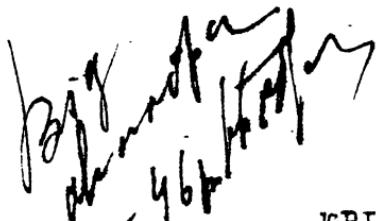
Юрій Примстюк

Бідолаха

АВГСБУРГ

1946

13/VII

ІСРІЙ ПРИСТИНОК.

ВІДОЛАХА.

Художнє оформлення.

Василя Залуцького.

Августбург 1946 рік.

БІДОЛАХА.

I.

Бідолахом Його звали за те, що він завжди бідкається. Ніколи було не побачите Його з веселим обличчям. Навіть коли він трипікає якусь веселу пісню, воно було завжди кисле, скринлене, плаксиве...

Найменша дитина в родині аж до старості старшим маленькою здається. — Бідолаха ж був найстаршим в нашій родині, але для нас був і лишився назавжди маленьким та нікчемним.

Мені було 6 років, коли я почав приймати участь в господарстві батьків. Я пас гусей.

Бідолаха мав тоді 20 років і пас волів. Якоюсь іншою роботою він не цікавився і виконував її недбайливо; зате волів пас охоче й зразково. За цілий день, доглядаючи волів, він ніколи не сяде, а все підторкує та підворує...

Було як заллеться в степи з волами на Григорія та й повернеться вже аж перед Пилипівкою, на заговини.

І бачив я його влітку дома не бі-

I.

льше як 5-6 разів, коли він прибігав в якусь неділю ранком, щоб до обідні збігати та кинути оком на Бордунівну на клиросі. Тоді він щедро смальцював вслосся оливовою, одягав свою ламбокову сорочку й підтюпцем чимчикував до церкви.

В церкві недовго барився і першим повертається додому, щоб похапцем пообідати, не чекаючи других, кинути клунка з харчами за плечі - та й знову в стопи... Й як Його Й не було. Ніхто про нього вже більше й не згадував аж до слідуючого приходу.

Навіть на гусинних пасовищах, де наші дитячі разомови течилися навколо життя дорослих та їх героїчних вчинків, про Бідолажу ніхто ні слова.

Та що про нього й говорити можна?!

Ось Прокіп дядьків - то ім'я оправа. Цей було встремити голову в Сухий Торець з одного берега та й випірне аж на протилежному березі річки. Або впірнув тай щезнув... Гусоласи піднімають галас: "Прокіп утепився !!!"

Вся сотня збігалася утопленника рятувати, шукали Його гаками по всій ріці, а Прокіп випірнув десь в очерті, виліз на протилежний беріг, випросив тютюнку у пастухів і лежить собі проти сонечка, попіхкує.

Ато, наприклад, розповідали, що Прокіп сам відлупцював аж 4-х стражників. А трапилось це так: одного разу Прокіп капідпитку почвалав на Западні, де зустрівся з Андрієм Каплюнцьким. Беки заєди не мирились, бо смагались за перемістю, а на цей раз навіть бійка між ними вчинилася.

Прокіп обшматував Андрієві чумарку, скривавив йому обличчя і, коли б інші парубки не оховали Андрія, то хто знає, чим би це все скінчилось. А Прокіп лютус, реве, мов лев, несамовито, замас тини, вікна б'є...

І раптом на цього макинулися аж 4 стражники та ще й на конях.

Прокіп вихопив спід воріт підлірку та навідліт одному, другому, а третьому навздогін шпурнув так, що аж підлірка засвистіла.

Хіба ж це не герой? Хіба ж не геройчний вчинок?!?

Прокопом цікавились, його боялись, про цього говорили з захопленням гусопаси, і кожен з них мріяв, що коли виросте, то обовязково буде подібним героєм. Навіть тоді вже намагались йому в чомусь наслідувати: той підморгне подібно, а той заоміститься... Хо-хочо..., як Прокіп.

А Бідолаха що?

Я намагався налтовхнути його на

якийсь "героїчний вчинок"; при нагоді, розповідаючи про Прокопа. Але він мене не дослухував і починав комусь розповідати про степи, волів, пасовиська.

П.

Наступила осінь.

Гусинні пасовиська припинились, і гусопаси подались до школи ...

В саду вітрець шарудів пожовклим листям, зграї горобців кружляли навколо токів, воли в повітці мляво жували пахуче сіно, в небі кулькали сірі ключки журавлів, що повертались до теплих країв, і струмок коло нашої хати дзерчав якось по - осінньому.

Бідолаху я знов не бачив дніми, бо він безвилазно порався в повітці: то підкладав волам сіно, то напував їх, то чесав, то гній вигрібав - ніколи йому було й до хати зайти попоєсти. Навіть коли матуся покличе його обідати, то він неодмінно відповідав: "Ще встигну Коли у господаря шия товста, то у волів буде тонка."

Одного разу прихожу я із школи. Матуся сидить швачкує і очі її заплакані.

Бідолаха примостиився кінець отолу, нахнюпившись, а в друках його якийсь папірець тримтів.

-...а в руках його якийсь папірець
тремтів -

-Матусю ріднен'ка, хто тебе скриви-
да, що ти плачет? - і до неї.

А вона тільки віжно погладила мене
по голівці й прошепотіла:

- Нічого, дитячко, то я так... -

Тут батько заходить до хати й з по-
рога кидася: " І Прокона закликаєтъ".

Я зрозумів, що закликають до моска-
лів, бо вже тиждень ходили чутки, що
днями буде призов і мене охопила раз-
дість, бо нарешті громада заговорить і
про Бідолаху та ще й поруч з Проколом.

Три дні споруджали хлопців до віді-
зу: горішків напекли, яєць наварили, са-
ла поклали.

Ці дні похмурими були ...

Матуся звесь час тихенько склипувала. Бідолаха печерицею сидів на лавці і дивився перед себе розгубленими очима. А коли заходив до повіткі, то й вохи оглядалися на нього, чмикуючи, и немов відчували, що трапилось щось незвичайне.

Прокіп же зробився ще жартівливішим та вигадливішим: "Хо-хо-хо", та ти, Сидоре, ніби й насправді надовго збираєшся, що таких клунків понавязував. Все рівно за три дні будемо дома, бо коли й згодимося, то відпустять додому на якийсь тиждень."

-Та воно то так, але... та й не до кінчива Бідолаха, бо злякався своєї думки.

Спорудили хлопців та й випровадили. Прокіп взяв з собою торбинку з рукава жіночої сорочки, а Бідолаха аж два лантухи.

По відїзді хлопців я почував себе, мов на десятому небі, бо серед гусопасів тільки й мови було, що про Прокопа та Сидора.

Вони все сперечались: одні говорили, що Бідолаха потрапить до кінноти, бо він високий і має козачого вуса, другі заперечували, що Сидір навіть верхи не вміє їздити, а от Прокіп то обовязково потрапить до кінноти, бо він пруткий та відважний.

Я остеронь тримався від тих суперечок і вже аж коло самісенького дому, коли повертались зі школи, розказував гусонасам, як Сидір влітку приїхав з поля на Чайчиному "Стригунові" назіть без оборотки.

Але жедство був я на радостях.

За три дні Сидір і Прокіп повернулися.

Прокопа приділили до кінноти, а Сидора до ополченців.

Знову про Бідолаху всі забули.

А Прокопа всі приймають, всі йому раді... "Ондачки Прокіп іде"... або "Ондачки Прокіп пішов" - тільки Й чутки було серед гусонасів.

Прокіп же одягнувся по-святковому та й ходив собі по дядьках та тітках, гостював, прошався. Все у його величне, святкове, навіть його "хо-хо-хо" стало викликати якийсь страх у присутніх, мабуть через те, що його рисачі очі виглядали тоді спід навислих брів гостро, колюче.

Бідолаха к тлів, що його не залишили "не - чистій". Вдень то є ще нічого, бо золи забирали все його увагу, а ввечерем, коли навколо все стихало, дітвора спала, а матуся мовчики і вачкувала, Бідолаха сидів тоді, прислухавчись до завивання вітру в димарі, то час від часу зітхавши промовляв: Як

було б добре, коли б мене залишили були по-чистій".

Чув я Його слова і серце мені стискалося від жалю, що він такий...

Боже мій, навже ти не зробиш Бідолаху героєм?" думав я. А Бог мовчав. Мабуть на весь наш рід розгнівався.

Прогостював Прокіп зо два тижні, обдарували Його дівчата отрічками, хустками, та й випровадили.

Бідолаха ж лишився вдома і знову з завзяттям порався в повітці та щонеділі бігав до обідні.

III.

Прийшла гимна. Різдво відсвяткували. Після водокрища якось мати до батька:-- А чи не оженили б ми Сидора? Я вже стара, немочна. Дівчата малі, роботи по горло. Та й Сидір уже дохояний, Слава Богу погуляв! --

-- Я вже теж так думав. Бе коли Йому й доведеться служити в ополченцях, то це не те, що в салдатах 3-4 роки, а всього лише місяць.--

-- Ала чию брати?--

-- Як то чию? А Бордунівну! ? Рід хороший і дівчина гарна да й Сидір ніби ж до неї залишається.--

-- Ото ж то й біда, що ніби. Мені, наприклад, здається, що він тільки околясом ходить навколо неї...--

Бідолаха охоче погодився сватати

Бордунівку, але... -Може б ви, тату, пеперитали її, бо ж я з нею ще ніколи й не говорив.-

Тиждень згодом батько з Бідолахою сходили до Бордунівни й "спекли гарбуза".

Батьки Бордунівни заявили, що до осені не збираються видавати доньку, а весни видно буде.

Матусю "гарбуз" дуже образив:

- Чи не цяця, аж бульби дмуться!

- Подумаш яка краля! Та ми за свого Сидора' де завгодно візьмемо.Що ж то п'яниці які, волоцюги, чи злодії?-

- Мабуть сходимо до Печенівни - вирішує батько.- Дівчина весела, розумна й роботяча, чого ж ще треба?-

А Бідолаха оиротом дивиться й ні слова.

Пішли до Печенівни і повернулися пере вязані рушниками,

На останньому ж тижні й весілля спровали.

Невістка, як кажуть, по двору пішла, немов у нас і народилася.

Батько відразу ж її уподобав. Порадить їй, як і що робити, а то й сам покаже, що до чого.

Ми, діти, теж прийняли Паракску до гурту, бо ж її лише шіснадцять минуло.

Тільки матуся щось не злюбила невістку.

-... і повернулися перез'язані рушниками...

- Чого зуби скалиш, як на продаж? -
абс за Іжею - чого хрумтиш, як коняка! -
незадоволено зауважувала кожен крок Па-
раски. - А тій і за вухом не свербить.
усміхнеться та Й забула, молоде...

Бувало, коли сусідки кажуть матусі:
"Ну Й невістку ж тобі Бог послав
Мар'янно, вона і в полі коса і в гос-
поді краса",...то матуся, немов води в
рот набирала, Й не муркне.

ІУ.

Настало літо.

Полотта. Сінокіс. Жнива.

Врізай того року був чудовий. Хліб гойдався під вітерком, та мі будячка ж тобі, ні бур'янинки.

Виїхала й на ма родина живувати. До рослі живували, а я з іншими пастухами пас волів коло ставка.

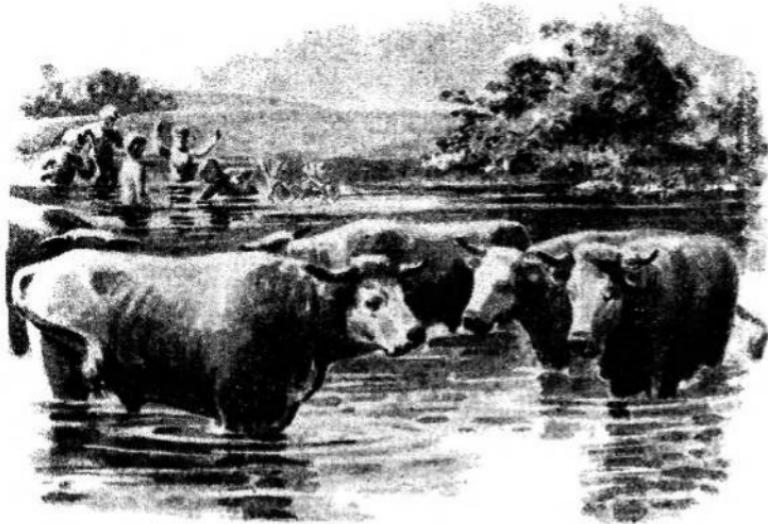
День стояв чудовий... На небі ні хмаринки. Сонце щедро розсівало своє проміння всюди, в повітрі лише хвилясте мерехтіння, а вітрець і не дихне. Страшна спека. Очі примружувались від світла, щеміли від поту. Тиша навколо, немов все замерло. Тільки жайворонок вгорі в одній точці заливався, метелик мерехтіли, мов сніжинки, та подекуди дзвижував дрід.

Воли стояли по черева в воді, заплющивши очі й витягнувши шию, вони мляво ремигали і час від часу кидали на спину голову, коли їм уже нестерпно надкучав гедзь.

Волопаси бавилися у ставку, пірнали, реготали, ловили раків: застромить ото руку в норку та й витягне замість рака кряка. Писк тоді, вереск....

І раптом метушня. Все ходором, заходило навкруги. Люди, не ов комахи, заворушились - поспішали зібрати граблі, вила, коси, запрягти волів.

Хвиля метушні перекотилася і на волопасів. Старші з них хутко одягнулись

... застромить ото руку в норку та й витягне замість рака кряка. -

та пихнули навзdogін дорослим, так що аж сорочки їм пузирями стали. Менші завовтузились: один з них ніяк не міг простромити руку в рукав, який чомусь був навиворіт, другий нап'яв сорочку на голову і не міг пролізти в пазуху, третій з штанами в руках, бо скакав на одній нозі, ніяк йому не вдавалось поцілити другою в холому... Малеча ж з перестраху окопила свій одяг в обремок, спотикаючись орала носом і вже "на бугаях" чимчикувала за старшими, болчись відстати.

- Чому це всі габирають волів? -

залишив я одного парубка.

- Веди Й ти своїх до воза, бо війна почалася - відповів він, не глянувши на мене.

За кілька хвилин залишився я біля ставка один, і мене спанував якийсь страх.

"Війна почалася"... думало в моїх вухах.

Яка та війна, я собі не уявляє добре: то здавалась вона мені ділуганом - ведетьмо в білому вбрани, з косою за плечима, то борюканям якіхось хвостатих видовищ з настобурченою щитиною, то ще чимось химерним, невиразним...

З нетерпінням прислухався, чи не йде хто з наших по вспів. Вибігав на косогір глянути та й знову назад, бо біля волів мені було не так отрацно, якими такі спокійні...

Нарешті прийшов батько:

- О, та ти один тут лишився! Ти не боїшся? -

Я випоостався і, вдаючи з себе спокійного, відповів:

- А чого б мені боятися, я ж - ... та й не закінчив, бо горло мені пересохло.

Батько, не хапаючись, залигав волів, і ми попрямували до воза. Запрягли нашвидку Й поїхали. В село ми в'їхали разом з чередами, табулами, старими. Пилуга

сонце застиягла, лізла в вічі, рот, вуха...

"Му-му-му.. гі-го-го.. бе-е-е..."
зливалося в один гамір.

- Соцький луний палхогою по брамах:
- У сходку... сходку!!! -кричав він,

По дверях баби голосили, діти скігали...

За гадину біля волости сходка зібралась. Одні стояли кухами і про щось тихенько розмовляли, другі голосно снеречалися, треті слухали юнака, що читав Ти плахата, який було прилічене на дверях волости.

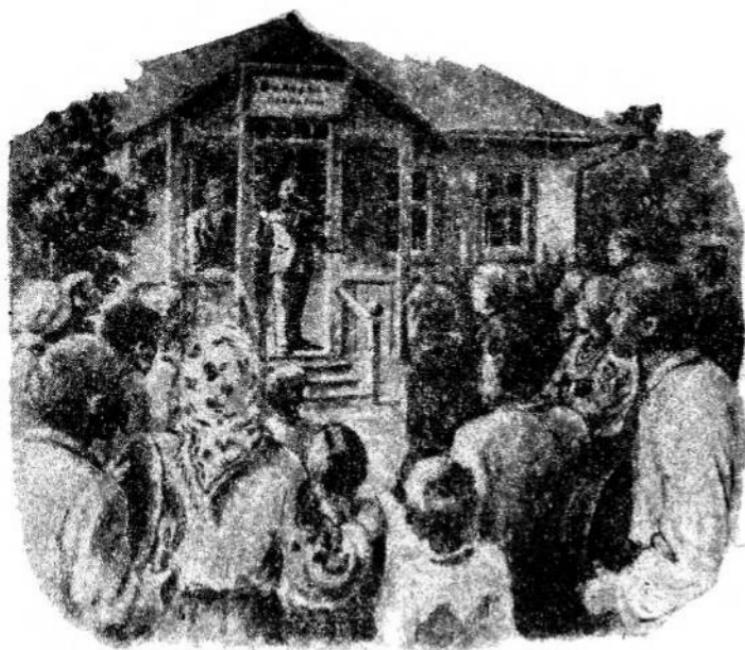
Плакат був великий, рівномільоровий, фарбистий. На ньому було зображене земні луки, косяк соснового лісу в право-му куті. За лісом через всі луни простяглась жовта смужка дороги, по який їхав загін німецьких драгунів начої з старшиною і трубачем, а на зустріч йому лягіть якісь десяток деснянських ко-заків з накиними наперед списами.

Над лісом, в блакиті безмарого не-ба, висів німецький цепеліх.

Рантом з дверей волости вийшов пристав, старшина і писар. Зуниклисіь на ганку.

Натовп поступово втихомирювався. Чоловіки скинули шапки, жінки застікали на дітей. Стихло ...

- Дорогів соотечественікі! - почав пристав.

-...з дверей волости вийшов пристав, старшина і писар. -

- на нашого царя-батішку, на наш народ православний, на наше отечество пошах війною ненавідній царь. Ми должны... -

Пристав скінчив, і всі троє зникли за дверима волости.

Натовп поступово заворувився, загомонів і почав розтикатися з майдану по вулицях, вуличках, провулках. Люди похмурі, замислені, кулками поверталися додому. Деякто навіть шапку ніс у руках,

бо забув надіти її на голову. Розмовляли мало, неохоче. Хіба біля самого двору сусід сусідові, що вже давно не розмовляли поміж собою, посварившись за межу, зіткнувши в задумі, говорив: - Це ж і твого Степана мабуть заберуть воювати? ! - - Так - відповідав другий.

Другого дня ранком майже кожен гospодар одержав повістку на одного, двох а то й трьох онків.

Бідолаху теж закликали.

Я з двома гусопасами побіг в степи до Бідолахи. Мені було і радісно і страшно, що Його беруть на війну. Ополудні я з товаритами дістався до волопасів. Воли відпочивали на тирлі, біля ставу.

Купка волопасів грала в карти під курінем, деято з них купався в ставку. Старий Загорулько товк сало на "діда", що докіпав на таганах, а Бідолаха, щось вовтузився з квачем і мазницею біля Лебедя, якому мухи роз'їли вуха.

Підхожу до Бідолахи: - Сидоре, тато казали, щоб ти йшов додому, бо тебе закликають на війну. -

Бідолаха раптом скопився на ноги й не випускаючи з рук квача та мазниці, повернувшись до мене, аж скрикнув: - Як на війну?! ...-

Обличчя його було бліде й скривлене, а
а широко відкриті очі переповнені жахом.

— Обличчя його було бліде й скривлене, а широко відкриті очі переповнені жахом.—

Я розгубився. — Та так тато казали-
промовив я, потупивши очі, бо мене охопив якийсь сором за себе і Бідолаху.

За кілька хвилин Бідолаха отямився:
— Василю, попаси моїх волів, поки Іван
приде, а я зараз піду додому.—

- А що таке? - відгукнувся Василь.

- Та кат Його знає, мене закликають на якусь війну, чи що?...

- Віднеси мазнице і квача до куреня, я в ставку руки сполосну.-

Заки я дійшов до куреня, Бідолаха підходив все до товаришів, витираючи руки об перед сорочки: - Ну, хлонці, на всякий випадок, прошайте.-

- Пішли - муркнув до мене...

Але раптом повернувся й підійшов до волів: Лебедю ріп'яха вибрав з чуприни, Королеві розібрав у хвості перстъ, що злиплася, Зайцеві щось зазирнув до задньої ратиці.

Вийшли на стежку.

Бідолаха ще раз оглянувся на волів, зітхнув глибоко і, похнюшивши голову, пішов швидкою ходою вздовж дороги.

За всю дорогу додому Сидір не промовив жодного слова. Я теж мовчав, бо не знат з чого почати. Радість моя зовсім розвіялась, бо мені стало шкода Бідолахи. Гусопаси де-ін-де рвучко кидались на метеликів, але разомляли зрідка та й то пощепки.

Матуся зустріла Бідолаху слізьми та причитанням, повисла йому на шию й заголосила:

- Та ти ж у мене єдина надія, єдине дитя, єдине щастя!... та й не закінчила, бо слово рантсво стиснули її

груди. Простогнала тяжко й безпорадно
взісила руки додолу.

Бідолаха стояв з шкляними очима і
ні слова не міг сказати на сльози ма-
тері.

Ми, діти, товнились навколо Бідолахи,
втираючи носи рукавами.

Батько мовчки ладнав ярмо до воза.
Параска здаля дивилась на Бідолаху очи-
ма повними страждання, і рясні сльози
котилися їй по обличчю.

Дії зборів Бідолахи були гкітучими.

Матуся ввесь час скліпувала, батько
мовчав, Параска поралась біля печі: пек-
ла, варила, смажила на дорогу, а ми, діти,
тикалися з кутка в куток, не находили
собі місця.

Четвертого дня ранком до нашого дво-
ру в'їхав Гулаженків віз. Старий Гула-
женко правив кіньми, а Левко сидів се-
ред воза, обліплений клунками.

Почали виносити речі Бідолахи: дер-
евлану скриньку, оковану заливом і з во-
личезним замком, кропив'яній мішок, набу-
ханий під зав'язок, ще 2-3 маленькі клу-
ночки...

Нарешті вийшов з хати їй Бідолаха в
супроводі всієї нашої родини. Біля схі-
дців обернувся до тих, що його супрово-
дили, аби попрощатись.

— «Бувай здоровий!» — стиснув їйому руку
батько і поцілував в чоло. Мати притис-

кула голову Бідолахи до своїх грудей, гладила її, обливала слізьми. Параска покірно скилила голову Бідолаєсі на груди, умиваючи слізьми його руки. Ми, діти, по черзі чмокнули Бідолаху в губи.

У,

- Сідай, Сидоре! - гукнув старий Гулаченко.

- Час щати, бо сьогодні й до повіту не доїдемо.-

Бідолаха непевним кроком підійшов до воза, ще раз оглянувся на хату, подвір'я, востаннє окинув сумним оком родину, рвучко скочив на воза, і за кілька хвилин віз скрився за хмарою збитої пилюги.

- Бідолаха... вомтаниє окинув сумним оком родину. -

уІ.

Як виїхав Бідолаха, та як крізь землю провалився; кі служу, і кі духу про нього.

Довгими змовими вечорами Матуся Й Параска пряли, батько то граблі майстрував, то кошки плів. Ми, діти, слухали "Конька Горбунька", що нам читав брат Іван або прислухались до розмов дорослих.

Такими вечорами розмови лились про все на світі, а найбільше й найчастіше про долю Бідолахи.

Дорослі припускали, що він десь безвіязно в окопах або в полоні, тому й листів від нього немає.

Іноді їм приходила думка, що Бідолаха загинув, але ці швидко відганяли, як небажану.

Минали дні, тижні, місяці. Пройшла зима. Весна. Вже аж влітку, якось одного дня вранці телеграма: "Мене поранено, лежу в Ізюмському шпиталі. Сидір."

Другого ж дня на світанку батько метнувся через гору шарабаном до Ізюму і над вечір привіз Бідолаху.

Серце мені стиснулось, коли до дво-ру під'їхав шарабан, а в ньому поруч з батьком сидів волк, в якому я відроду пізнав Бідолаху.

Одягнений в повну військову форму з хрестом на грудях та підвішеною до ший пораненою рукою, він здавався ме-

нігероєм.

Батько хутко зіскочив з шарабана й допоміг Бідоласі зліти на землю.

В супроводі всієї нашої родини, що вибігла назустріч, Бідолаха тихою ходою увійшов до хати, де його роздягли, помили, і вже пізнім вечером сім'я сіла вечеряті.

За вечерею він більм мовчав, а коли й говорив, то лише про те, де і як болить Йому рука. Розповідаючи, звесь час кривився та моршився.

УП.

Другого дня ранком до нашої хати зайшов Прокіп. Він приїхав удосявіта, підняв усіх на ноги й до ранку не дав нікому спати своїми розповідлями. Його було поранено у ліву ногу, повищено коліна, і він спирався на два костури.

- Доброго ранку! - гукнув же з по-рога.

- Доброго здоров'я! - відповіли Йому і від несподіванки аж на ноги скочилися.

- Гора з горою не сходитьсь, а люди, ще й чарку вип'ють, - закінчив Прокіп, помітивши на столі горілку.

- Сідай швидче, Прокопе, значить доля твоя не вмирала - запрошив батько.

За сніданком Прокіп розповів про багацько цікавих пригод: то він зі своїм загоном відрастила до мімельських

- ...він опирався на два костури.-

окопів, обезброяє німців і захоплює їх до полону, то разом з двома солдатами пролазив до німецького запілля, висаджував в повітря ворожий склад зброї.

Ми,, діти ах роти роздяляли, слухаючи Прокопа.

Бідолаха ж мі-ні та й почне: .

- А скільки цього року десятина дала пшеници?, -або- А скільки було сала З Лебедя та Зайця, коли харківські купці їх порізали?-

Мене жаль брав, що Бідолаха так неуважно слухав Прокопа, а ще більше з

того, що сам нічого цікавого не розповідав.

Нарешті Й Бідолаха заговорив про фронт:

— Сидимо ото ми під Перемишлем в окопах — почав він — Осінь була дощова, паскудна. Протягом трьох місяців ми мокли, мерзали, голодували, бо німці не давали можливості харчі довозити. А воші скільки було! Хоч жменю бери, щодом іlli. Ну думаю, не вб'ють, то під вошій загину. —

Я аж похолонув, почувши таку розповідь Бідолахи.

— Ну навіщо б я розказував тільки про вашей та голод — думав я. —

— Адже ж залишився живий, додому повернувся ну й казав би про щось героїче, а то на тобі... про вашей... —

Лікувались Бідолаха з Прокопом щосмісяців зо-два. Бідолаха сходить зранку на перев'язку та сидить собі дома цілісенький день. Нудно було його слухати, бо він ввесь час розповідав лише про страждання в окопах, а про щось героїче ні слова. А то почне журитися, що скоро вилікується і знову йому доведеться повертатись в окопи.

Прокіп же не бував дома тижнями. Його завжди можна було бачити серед людей. Він гомонів з кимсь, розповідаючи про самі різноманітні явища і речі: пре-

бездарність старшинського складу, козяйство, неорганізованість постачання фронту харчами, одягом, зброєю. Іноді було заговорити про те, що ми, Українці, надаремно убиваємо на фронті таких же як самі українців - галичан.

УШ.

Не очулися як і літо промайнуло.

В кінці вересня Бідолаха і Прокіп пройшли військово- медичну комісію. Бідолаху залишили "по-чистій", а Прокопа визнали здатним на фронт.

Бідолаха радий, місця собі не знаходить, а Прокіп, дивлячись на нього...
— Хо-хо-хо, відвоювався кажеш Сидоре?
Ну а ми ще п своюємо.—

За кілька днів Прокіп від'їхав, а Бідолаха подався в степи, де, підторкуючи волів, знову завів комариним тенорком свою улюблена пісню:

"Ішов козак з Дону та й з Дону додому"...

Минали роки. Час не встигав за подіями.

Війна, Лютнева і Жовтнева революція, Громадська війна, Визвольні змагання України...

Бідолаха вже відділився від батька і став самостійним господарем. Збудував йому батько добру хату, клуню, по-вітку, дав пару волів, корову, дев'ять десятин землі...

Збирався він все багатіти й крутився з Параскою, як муха в окропі. Влітку сіль, полов, жнивував, а взимку не вилязив з повітки. Хіба ото було збігає до обідні, та й то вже не наряжався в святочеве вбрання, а так собі по-домашньому: чоботи в гною, свитка в соломі, мотузком підперезана, борода неголена...

Турбували його часом революції, партії, демонстрації, мітінги: - Того оті голтіпаки бунтують? Не можуть ото працювати та й каламутять людей - було каже він.

Одного разу прибігав Відолаха з церкви, а тут тобі й Прокіп на поріг:

- Здорово живеш, дука... хо-хо-хо?? -

- Та як бачиш -

- Дивуюсь я, Сидоре, що ти можеш спокійно господарювати, коли на світі таке діється. -

- А хто тобі сказав, що спокійно? Ко-ли б не оті голтіпаки та революції, то можна було б господарювати, ато так і дивись, що старцем сроблять -.

- Ото ж, щоб не стати старцем, треба збройно боронитись! -

- Та воно то так, але хто ж то вас, вояків, буде хлібом годувати? -

- Маєш радію, Сидоре, господарюй, а ми ще будемо з Москаллями воювати, аж гази Україна не стане нашою. Чув що про атамана Петлюру?

- Чув. -

- Otto ж я в його війську сотником служу... так - то брате. -

- А чого ви хочете, Прокопе? -

- Як чого? Мокалів хочемо вигнати з своєї землі, щоб самим господарювати, розумієш? -

- А що ж тут не розуміти? Тоді вся земелька буде нашою, так же? -

- Ну так, але ж не тільки земелька буде нашою, а Й - Та підсувайся, Прокопе, до столу, по чаці вип'ємо ради неділі та нашої зустрічі, закуоимо! -

- Ні, дякую, я вже дома перехватив, та Й їхати мені час.

На все добре! ... Чи як та піоня співається:

"Ой простіть же добрі люди, може з ким сварився"... хо-хо-хо... -

Попрощались. Прокіп скочив на коня та Й майнув, що а сміг закурів. Надвечір загін українських козаків начолі з Прокопом виїхав з села.

Велика юрба довго дивилась волід незвичайному війську, бо ж хто коли бачив, щоб військова кіннота була одягнена в сині чумарки, широкі вишневого кольору шаровари, підперезані червоно - синіми пасками, та мала на голові сиві шапки з блакитними тумаками і жовтими китицями?

Та й мова не панська - а наша "мужицька"...

- Велика юрба довго дивилась вслід незвичайному війську...-

ІХ.

Поїхали козаки. Стих гопак. Москалі хмарою вкрили Україну і залунала "бариля"

Наїздники відразу ж розперезались: грабували, мордували, розстрілювали українське населення.

До Бідолахи теж завітала зграя завойників "грабіть награбленое", як вохи говорили. Мов татарська орда часів Чінгіз - Хана, вірвались грабіжники до господи Бідолахи, який відчайдушно

боронив своє добро на жите власною правою й потом.

Але не його була сила, злодії вивели волів з повітки, залишивши біля ясел скрівавлений труп "експлоататора чужої праці", сіно вивезли, хату спалили.

-:-:-:-:-

Про Прокопа ж цілих два роки не було ніяких вістей, лише на третій смуток і горе прокотилось по всій Україні... Прокіп, бувши учасником трагедії в Базарі, разом з 359 козаками був розстріляний ворогами.

Кажуть, що з першим ворожим залпом, з вуот козачих востаннє зірвався незмируваний Український гімн:-"Ше не вмерла Україна і Слава і Воля,"... що залиував, злився і отих разом з клекотом ворожих кулеметів.

